

Universita Karlova
Filosofická fakulta
Ústav jižní a centrální Asie
Indologický seminář

Bakalářská práce

Přechodníkové vazby v hindštině

(Absolute Constructions in Hindi)

vedoucí práce: PhDr. Svetislav Kostić, Dr.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a že jsem uvedl veškeré použité prameny a literaturu.

Děkuji dr. Svetislavu Kostićovi, vedoucímu práce, za cenné poznámky, připomínky, podněty a rady.

Obsah

1. Úvod	1
1.1. Cíl práce	1
1.2. Použitá literatura	1
1.3. Struktura práce	2
1.4. Tabulka použitého přepisu	4
2. Obecná charakteristika slovesa	5
2.1. Určité a neurčité tvary slovesné	5
2.1.1. Pojetí neurčitých slovesných tvarů v jazykovědných dílech a terminologie	5
2.1.2. Přechodník a přechodníková konstrukce	7
3. Přehled slovesného systému hindštiny	9
3.1. Určité slovesné tvary	9
3.2. Neurčité slovesné tvary	11
3.3. Slovesná spojení	11
4. Přechodník a přechodníkové vazby v hindštině	13
4.1. Tvoření přechodníku	13
4.1.1. Užití jednotlivých tvarů přechodníku	14
4.1.2. Reduplikovaný přechodník	16
4.2. Syntaktické vlastnosti přechodníku	18
4.2.1. Vztah k podmětu a přísudku	18
4.2.1.1. Stejnopodmětnost a různopodmětnost	19
4.3. Gramatické funkce hindského přechodníku ve větě	20
4.3.1. Vyjádření následnosti děje	21
4.3.2. Vyjádření kauzality	23
4.3.2.1. Alternativní interpretace funkce vyjádření kauzality	24
4.3.3. Vyjádření současnosti	24
4.3.3.1. Vyjádření současnosti pomocí adverbialního přičestí	25
4.3.4. Adverbialní funkce	25
4.3.4.1. Alternativní interpretace adverbialní funkce	26
4.3.4.2. Vazba významově blízkého přechodníku a přísudku	27
4.3.5. Idiomatické užití přechodníků	28
4.3.5.1. Přechodníky ve funkci postpozic	28
4.3.5.2. Přechodníky v ustálených výrazech	28
4.3.5.3. Nejčastěji užívané přechodníky	29
4.4. Distribuce přechodníku	30
5. O překládání přechodníkových spojení do češtiny	34
6. Závěr	36
Použité zkratky	38
Zkratky jednotlivých literárních děl	38
Literatura a) primární	39
b) sekundární	40

1. Úvod

1.1. Cíl práce

Úkolem této práce je pojednat o hindském přechodníku a přechodníkových konstrukcích. Jejím cílem je popsat hindský přechodník co nejkomplesněji. Rozumí se tím především jeho začlenění do slovesného systému, jeho popis z formálního morfologického hlediska a především určení jeho syntaktických a sémantických vztahů vůči určitým slovesným větným členům. Kromě toho je cílem práce též určení četnosti užívání přechodníků v moderní hindské próze.

1.2. Použitá literatura

V práci vycházím jak z sekundární literatury indologické, týkající se slovesného systému hindštiny a hindské gramatiky obecně, literatury obecně jazykovědné a v nemalé míře též z literatury věnované gramatice češtiny a z prací zabývajících se speciálně problémem českého přechodníku, tak především z vlastní četby hindských literárních textů. Excerpce z primární literatury a analýza excerpovaných vět obsahujících přechodníkové konstrukce slouží v této práci jako podklad a ilustrace teoretického výkladu o hindském přechodníku.

Sekundární literatura není jednotná v užívaných termínech, ať už při pojmenování vzájemně si odpovídajících participiálních (přechodníkových) konstrukcí a přechodníků v jednotlivých jazycích či pro různé označení plynoucí snad ze snahy o zachycení jejich specifických vlastností a funkcí v jednotlivých jazykových systémech (o čemž svědčí už samotný výraz „přechodník“ či anglický „*conjunctive participle*“). Proto již v úvodu práce považuji za vhodné zmínit, že budu užívat jednotných termínů „přechodník“ a „přechodníková konstrukce“, zakotvených ostatně i v české literatuře, především v pracích Pořízkových. Blíže je o otázce terminologie pojednáno v bodě 2.1.1.

Při práci se sekundární literaturou týkající se češtiny a českého slovesného systému jsem si vědom toho, že mezi tak nejen geograficky vzdálenými jazyky, jakými jsou jazyk český a hindský, existují mnohé rozdíly. Nicméně přesto vycházím při obecném pojednání často ze svého mateřského jazyka, který bude i případnému čtenáři bližší, a na jeho základě či na kontrastu vůči němu ukazují, pokud to je možné, podobnosti či rozdíly.

Sekundární literatura indologická, kterou jsem v této práci použil, zahrnuje hlavně gramatiky hindštiny jak od autorů anglických, indických, tak i českých. Při analýze funkcí přechodníků ve větě vycházím zejména z českých prací a z hindských gramatik, ačkoliv plně nepřebírám zde uváděné dělení.

Primární literatura použitá pro účely této práce obsahuje jednotlivé prozaické texty moderní hindské literatury. Jsou to především díla uznávaných indických spisovatelů tvořících ve dvacátém století, autorů povídek i románů. Věty sloužící v práci jako příklad jsou však excerpovány také z knížky lidových vyprávění určených dětem a z upraveného hindského překladu sanskrtského dramatu *Śakuntal*□.

1.3. Struktura práce

Práce je rozdělena na tři hlavní oddíly (kapitoly 2, 3 a 4).

V prvním přibližuji začlenění přechodníku do slovesného systému. Jak ukázala práce se sekundární literaturou, jeho včlenění je vcelku jednoznačné, odhlédneme-li ovšem od problému užití terminologie.

V druhém oddílu stručně nastiňuji hindský slovesný systém, zejména pak začlenění finitních a nefinitních slovesných tvarů.

Třetím a nejrozsáhlejším oddílem je 4. kapitola, věnovaná již pouze hindskému přechodníku, jeho popisu z morfoložického a syntakticko-sémantického hlediska a určení hlavních větných funkcí v rámci hindské věty. Součástí všech jednotlivých částí této kapitoly je analýza excerpovaných vět.

Analýza každé hindské věty sestává ze tří částí. První je přepis indického textu z dévanágarského písma do latinky za užití ustálených transliteračních pravidel (viz bod 1.4.) Do věty je vložena identifikace hlavních relevantních větných členů (tj. subjekt, přechodník, predikát). Jako podmět uvádím v případě vět s ergativní konstrukcí podmět logický, tj. činitele děje vyjádřeného v agenciálu. Za větou je pak v závorce uveden zkratkou zdroj a číslo strany. Druhou částí je pokud možno co nejpřesnější, tj. doslovný překlad do češtiny. Třetí část tvoří navržený překlad do češtiny podle pravidel české skladby. Jednotlivé problémy překladu jsou též průběžnou součástí tohoto oddílu.

Posledním bodem (4.4.) této kapitoly je určení distribuce přechodníku v literárních textech, a to hlavně ze dvou hledisek. Jedná se o rozlišení jednotlivých tvarů přechodníku (o těch je pojednáno v bodě 4.1.) a o určení četnosti jednotlivých větných funkcí (jak je

rozlišuji v bodě 4.3.). Tato část by měla potvrdit či vyvrátit odpovídající tvrzení řečená v průběhu práce.

V kapitole č. 5 shrnuji některé body týkající se překládání přechodníku v češtině z literatur cizích, jelikož se domnívám, že tato problematika má souvislost s tématem celé práce.

V závěru shrnuji celou práci a provedené zjištění funkcí a distribuce, tedy zejména těch kapitol, které jsou těžištěm tohoto pojednání.

1.4. Tabulka použitého přepisu¹

Samohlásky:

क ka	ख kha	ग ga	घ gha	ङ ṅa			क qa	ख kha	ग ḡa
च ca	छ cha	ज ja	झ jha	ञ ña	य ya	श śa		ज za	
ट ṭa	ठ ṭha	ड ḍa	ढ ḍha	ण ṇa	र ra	ष ṣa		ड ḍa	ढ ḍha
त ta	थ tha	द da	ध dha	न na	ल la	स sa			
प pa	फ pha	ब ba	भ bha	म ma	व va	ह ha		फ़ fa	

Souhlásky:

अ a	अँ ṁ	आ ā	आँ āṁ	इ i	इँ iṁ	ई ī	ईँ īṁ	उ u	उँ uṁ	ऊ ū	ऊँ ūṁ	ऋ ṛ
ए e	एँ eṁ	ऐ ai	ऐँ aiṁ	ओ o	ओँ oṁ	औ au	औँ auṁ					

Slabiky a vybrané souhláskové spřežky:

क ka	कँ kṁ	का kā	काँ kāṁ	कि ki	किं kī	की kī	कीँ kīṁ	कु ku	कुँ kū	कू kū	कूँ kūṁ	कृ kṛ
के ke	केँ keṁ	कै kai	कैँ kaiṁ	को ko	कोँ kō	कौ kau	कौँ kauṁ			क्ष kṣa	ज ja	त्र tra

V textu dále užívám pro oslabené „a“, které se uvnitř slova nevyslovuje, znak pro apostrof [ʼ], a pro velice slabě vyslovené „a“ znak pro „a“ v horním indexu [^a]:

Např.: करना [karʼnṁ], „dělat“; आर्य [ṛy^a], „vznešený“.

¹ Téměř v nezměněné podobě užívám tabulky uvedené v: Kostič S., *Verb Syntagmata in Hindi (Structure and Functions)*. Karolinum, Praha 1999, s.16.

2. Obecná charakteristika slovesa

2.1. Určité a neurčité tvary slovesné

Sloveso tvoří nezbytný základ každé výpovědi. Vyjadřuje svým obsahem stavy a procesy větného podmětu (subjektu). Nejčastěji se sloveso vyskytuje ve své určité (finitní) formě (verbum finitum), ve větě tak stojí jako přísudek (predikát) a tvoří její nejdůležitější součást. Ve své určité podobě vyjadřuje sloveso především slovesné kategorie osoby, času a způsobu.

Sloveso však může nabývat také tvarů neurčitých (nefinitních/infinitních, někdy zvaných též jmenné tvary slovesa). Tyto tvary nevyjadřují všechny výše zmíněné slovesné kategorie, a sloveso tak nemůže tvořit větný přísudek. U jednotlivých jazyků se liší kategorie, které vyjadřovat mohou. Obecně se mezi neurčité tvary řadí infinitiv, přičestí a přechodník.

Zatímco infinitiv, nejabstraktnější infinitní forma slovesa nevyjadřující žádnou z kategorií vymezující určité slovesné tvary, je snad právě pro svou určitou neproblematičnost pojímán zvlášť, další dva zmíněné typy neurčitých tvarů jazykovědci a gramatikové často zahrnují pod jednotící pojmy. S nejednotným pojímáním těchto tvarů souvisí zřejmě také nestejně užívané názvosloví:

2.1.1. Pojetí neurčitých slovesných tvarů v jazykovědných dílech a terminologie

Česká mluvnice Havránka a Jedličky uvádí jako neurčité tvary infinitiv, přičestí minulé, přičestí trpné a přechodníky (toto dělení je ovšem relevantní pro češtinu)². Právě k přechodníkům autor v poznámce uvádí, že se spolu s přičestím označují cizím odborným názvem jako participia, přičemž pro přechodníky se někdy používá odlišujícího termínu „transgresív“³.

Čermák⁴ mezi infinitní tvary slovesa řadí infinitiv a participium. Mezi participii uvádí vedle supina, gerundiva a gerundia také přechodník (transgresiv), který charakterizuje jako participium užívané pro sloveso původní vedlejší věty. K terminologii poznamenává, že se často tomuto typu participia v různých jazycích říká různě.

---

² Havránek B., Jedlička A., *Česká mluvnice*. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1986, s. 245.

³ *Tamtéž*, s. 261.

⁴ Čermák F., *Jazyk a jazykověda (Přehled a slovníky)*. Karolinum, Praha 2004, s. 142-143.

Poněkud odlišné pojetí podává Erhart⁵, když mluví o tzv. slovesných jménech, kam řadí infinitivy, participia a absolutiva (neboli gerundia), jimž je společná funkce výrazů vedlejší predikace. O infinitivu mluví jako o slovesném substantivu. Z hlediska přechodníků jsou zajímavé druhé dva typy Erhartových slovesných jmen: o participiu hovoří jako o slovesném adjektivu, které se váže jako atribut ke jmenným členům věty (k subjektu a objektu), ale může zároveň fungovat jako doplněk, tj. jako příslovečné určení predikátu (přísudku). Právě v tomto případě Erhart uvádí, že se participiu říká v češtině „přechodník“. O absolutivu hovoří Erhart jako o slovesném adverbium, které má funkci příslovečného určení predikátu. Jako rozlišující prvek je uveden typ vazby. Zatímco u vazeb participia dochází ke shodě (kongruenci) s podmětem, tj. participium se mění v rodě a čísle podle podmětu věty, absolutivum se pouze přimyká (tj. absolutivum, označené příslušným afixem, naznačuje svou závislost na řídicím členu věty, souvislost s ním však vyplývá z kontextu) k predikátu a některému jmennému členu věty, nemění však svůj tvar; proto je absolutivum nazýváno také neohebným participiem. Erhart jako příklad absolutiva zmiňuje přechodníky ruské, francouzský „gérondif“ a mj. také absolutivy vyskytující se v indické větvi indoevropských jazyků (a to jak v sanskrtu, tak i v jazycích novindických), kde, jak říká, jsou běžnou metodou vyjádření vedlejší predikace na úkor pravých vedlejších vět, které se vyskytují jen zřídka. Hindské přechodníky by bylo možné dle uvedených charakteristik označit jako „absolutiva“, neboť splňují Erhartovu podmínku přimykání a odlišení tvaru připojením určitého afixu, o čemž bude pojednáno v další kapitole.

Požízka ve své mluvnici hindštiny⁶ mezi neurčité slovesné tvary řadí gerundium, gerundivum, přičestí a přechodník. V kapitole o přičestí⁷ rozšiřuje tuto širší klasifikaci tak, že hovoří o užším dělení přičestí na dokonavé a nedokonavé, přičemž přechodník ponechává stranou pro jeho odlišnou slovnědruhovou a skladebnou platnost.

Při zmínce o terminologii je třeba uvést, že pro hindský přechodník se v českých gramatikách hindštiny a indologických jazykovědných pojednáních ujal termín přechodník nebo absolutiv⁸. Termínu „absolutiv“ (*Absolutive*) se užívá též v anglicky psané literatuře, ačkoliv starší gramatiky Kellogga a Greavese ještě shodně uvádějí termín „*Conjunctive participle*“.

⁵ Erhart A., *Základy jazykovědy*. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1990, s. 123-124.

⁶ Pořízka V., *Krátká mluvnice spisovné hindštiny*. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1952, s. 158.

⁷ *Tamtéž*, s. 165.

⁸ O tom, že termín absolutiv však není vyčleněn výhradně pro přechodník svědčí jeho užití u J. Černého, kde jím autor označuje „přímý nezávislý pád“ objektu v ergativních konstrukcích. (Černý J., *Úvod do studia jazyka*. Rubico, Olomouc 1998, str.118).

2.1.2. Přechodník a přechodníková konstrukce

Jak již bylo zmíněno, přechodník patří mezi nefinitní slovesné tvary, které nevyjadřují gramatické kategorie osoby, času a způsobu. Kategorie, které přechodník naopak vyjadřovat může, se liší podle jednotlivých jazyků, je to však především rod slovesný i jmenný, vid, číslo a relativní čas (neboli časové určení v poměru vůči finitnímu slovesu).

Přechodníkový tvar slovesa rozvitý jedním nebo více větnými členy tvoří tzv. přechodníkovou vazbu, konstrukci⁹. Na tomto místě pokládám za vhodné upozornit na termín vazeb přechodníků užívaný Pořízkou, pokud hovoří o vazbách slovesného kmene s dalšími slovesnými tvary. O jím zavedené a používané terminologii týkající se tvarů přechodníků a jevů s nimi souvisejícími bude pojednáno v kapitole věnované především tvorbě přechodníku v hindštině a některým jeho zvláštnostem (body 4.1., 4.2.).

Při definování syntaktické platnosti přechodníků a přechodníkových konstrukcí ve větě vycházím především z prací věnovaných gramatice češtiny či přímo problému přechodníků v češtině, neboť autoři prací zabývajících se gramatikou hindštiny se syntaktické analýze problému přechodníku obvykle příliš nevěnují a zaměřují se především na morfologii. Nicméně se domnívám, že charakteristika hindského přechodníku se od českého neliší funkčně natolik, aby nešlo definici či poznámky k českému přechodníku využít, odhlížíme-li ovšem od některých dílčích vlastností souvisejících s již s konkrétními specifiky češtiny¹⁰. Přechodníku v hindštině bude věnován dostatečný prostor ve čtvrté kapitole, kde se budou doplněny zvláštnosti hindštiny, a kde upozorním na některé odlišnosti a přiblížím je stručným srovnáním s češtinou.

Přechodníky (či participia obecně) jsou prostředkem okolnostního určení hlavního děje výpovědi, doplňují dějovou informaci podávanou finitním slovesem. Obvykle vyjadřují slovesné významy autorem považované z hlediska cíle sdělení jako druhotné ve vztahu k finitnímu slovesu věty, ačkoliv mohou být i obsažnější, tj. hodnotnější objemem informací přechodníkem sdělovaných.

V rámci věty mají přechodníky po syntaktické stránce ekonomickou funkci, jelikož jsou úspornější než vedlejší věty, na něž jsou převoditelné. Slouží tudíž ke

---

⁹ Dvořák E., *Přechodníkové konstrukce v nové češtině*. Univerzita Karlova, Praha 1983, s. 9; Komárek M. a kol., *Mluvnice češtiny, (2) Tvarosloví*. Academia, Praha 1986, s.153.

¹⁰ Jako např. shoda tvaru přechodníku s podmětem věty v čísle a v jmenném rodě u singuláru, daná existencí tří různých tvarů přechodníku.

kondenzaci věty, k zhuštění ve větě obsažených informací, ovšem při možnosti zachování hodnoty dané informace. Jak bude patrné, hindština této vlastnosti hojně využívá.

Převedením slovesa vedlejší věty na jeho přechodníkový tvar se ze souvětí stává věta jednoduchá, přechodníková konstrukce má ve větě funkci doplňku, což je dáno jejím vztahem k podmětu a přísudku věty. Ve svém přechodníkovém tvaru nicméně sloveso neztrácí některé funkce tvaru finitního, zejména pak schopnost být rozvíjen dalšími větnými členy, umožňující mu stát se nositelem objemu informací, a tím nahradit větu vedlejší. Takto rozvitý přechodník tvoří ve větě polovětnou (polopredikativní) konstrukci do ní začleněnou.¹¹

---

¹¹ Dle Dvořák E., *cit. dílo*, s. 12; Čermák F., *cit. dílo*, s. 142-143; Komárek M. a kol., *cit. dílo*, s.153.

3. Přehled slovesného systému hindštiny

3.1. Určité slovesné tvary

Podobně jako v ostatních jazycích tvoří sloveso v hindštině základ věty. Hindské gramatiky¹² charakterizují hindské sloveso jako jednoduché (*simple*). Sloveso nabývá tvarů podle koncovek náležejících, dle Kellogga, několika časům (*tenses*). Tyto koncovky jsou pravidelně přiřazovány ke slovesům dle jediného vzoru, ovšem až na několik výjimek. Kellogg, a s ním shodně Scholberg, uvádí, že těchto sloves, tvořících nepravidelně tvary zdvořilého imperativu a dokonavého přičestí, je sedm. Tvary slovesa jsou dále závislé na slovesném rodu, způsobu a času, a taktéž na jmenném rodu, čísle a osobě. Kellogg v této souvislosti hovoří o dvou slovesných rodech, činném a trpném, a čtyřech způsobech (indikativ, subjunktiv, imperativ a infinitiv) a o patnácti časech. Časy dělí dále podle způsobu tvoření na a) časy tvořené od kořene slovesa, b) na časy tvořené od nedokonavého přičestí a konečně c) na časy od přičestí dokonavého.

Poněkud odlišně popisuje časování sloves Greaves¹³. Ten tvrdí, že v hindštině neexistuje slovesný způsob a uvádí pouze, že každý slovesný tvar odpovídá určitému času. Dále¹⁴ ovšem poněkud koriguje své původní tvrzení tím, že uznává, že v hindštině nelze zpochybnit existenci kategorie způsobu. Jelikož však nejsou slovesné tvary tvořeny s ohledem na způsob, a v hindštině ani výraz pro způsob neexistuje, navrhuje s touto kategorií vůbec nepracovat. Nicméně vyjmenovává časy odpovídající dělení Kelloggovu, což je zajisté dáno tím, že z jeho gramatiky převzal i názvosloví, dle něho dobře vystihující funkce vyjádřené jednotlivými časy. Jejich přehled není třeba uvádět. Vedle otázky způsobu Greaves uvádí kategorie čísla, osoby a jmenného rodu.

Vedle slovesných tvarů určitých, tj. tvořících oněch zmíněných 15 časů, oba gramatikové zmiňují i další slovesné tvary. Jsou to infinitiv, participia (tj. nedokonavé, dokonavé a „konjunktivní“ /angl. *conjunctive participle*/) a dále činitelské jméno.

Podobně jako výše zmínění autoři se vyjadřuje i Scholberg. Ač je ve svém pojednání poněkud stručnější, také on dochází k obdobným závěrům, co se týče dělení a pojmenování časů dokonce ke stejným. Podle něho jsou základem časování tři participia – nedokonavé, dokonavé a již výše zmíněné konjunktivní. Hovoří o něm jako o tvaru,

---

¹² např. Kellogg S. H., *A Grammar of the Hindi Language*, London 1938, reprint New Delhi 1989, s. 221; Scholberg H. C., *Concise Grammar of the Hindi Language*, Oxford University Press, London 1955, s. 76.

¹³ Greaves E., *Hindi Grammar*. India Press, Ltd., Allahabad 1921, s. 197.

¹⁴ *Tamtéž*, s. 225.

který vznikne odtržením koncovky *-n* od tvaru infinitivu, čímž prakticky dostává tvar slovesného kořene, dále tedy uvažuje stejně jako Kellogg, který, jak jsem již zmínil, uvádí tvary tvořené od slovesného kořene. Kellogg si ovšem ponechává název pro tvar přechodníku (u něho *conjunctive participle*) ve formě slovesného kmene až pro kapitolu o tzv. složených slovesech¹⁵. Pojímání slovesného kmene jakožto samostatného participia (přechodníku), vyložím ještě blíže v souvislosti s výkladem Pořízkovým.

Pořízka sám není autorem žádné rozsáhlejší hindské gramatiky. Jeho dílo, z něhož cituji, je zaměřeno více na praktické otázky, na výuku jazyka. Jeho skriptum „Krátká mluvnice spisovné hindštiny“ (z roku 1952), stejně jako pozdější učebnice „Hindština I.“ (první vydání z roku 1963), tedy z pochopitelných důvodů neobsahují ucelený a systematický výklad gramatiky, což sice nijak nesnižuje hodnotu informací týkajících se jednotlivých témat, nicméně nedozvíme se příliš o teoretickém pozadí výkladu hindského slovesa.

To, čím se Pořízka liší od výše uvedených autorů gramatik, je odlišné názvosloví. Pořízka pro jednotlivé slovesné časy a způsoby (neboť o způsobech tento autor pojednává) užívá i v anglické části své učebnice odlišných názvů, ovšem, podobně jako to bylo záměrem Kelloggovým, vystihujících povahu každého tvaru. Pořízka jednotlivé varianty časů a způsobů rozlišuje pomocí římských číslic. Pro ilustraci lze uvést budoucí čas ve třech svých podobách, totiž v „jednoduché“, „dokonavé“ a „nedokonavé“, označené postupně jako Futurum I., II. a III.. Podobně však člení i další.

Vedle již přiblíženého tvoření jednotlivých tvarů pomocí participií je potřeba nastínit i přístup Pořízkův. Zatímco Scholberg spojuje *conjunctive participle* s kmenem slovesa již při definování tvoření jednotlivých časů, Pořízka kmen slovesa nazývá obdobně jednoduchým přechodníkem v podobných případech jako Kellogg, tj. při tvoření složených tvarů sloves. Je myslím ale na tomto místě potřebné zmínit, že Pořízka se v tomto od starších gramatiků značně liší v tom, že příslušné tvary (nazvané např. u Kellogga jako podmíněná /*contingent*/ budoucnost, absolutní budoucnost a imperativ) neodvozuje od kmene slovesa a užívá pro ně, kromě imperativu, jiné termíny (konkrétně subjunktiv I. a futurum I.).

Hindské sloveso v určitých tvarech se tedy časuje podle jednoho vzorce. Určitou výjimku tvoří sloveso *hon* (být), které má časování poněkud odlišné. U slovesa můžeme rozlišit tři základní časové roviny, které mohou ještě být dále členěny. Na rozdíl od

---

¹⁵ Kellogg S. H., *cit. dílo*, s. 257-265.

Greavese a v souladu s pojetím Pořízky a částečně Kellogga lze konstatovat, že hindská slovesa mají kategorii způsobu. Jsou to způsoby oznamovací (indikativ), podmiňovací (kondicionál), rozkazovací (imperativ) a spojovací (subjunktiv). Součtem způsobů a časových rovin bychom dostali všech 15 určitých slovesných tvarů Kelloggových. Další výše zmíněné kategorie je možné též upřesnit. Hindština zná dva jmenné rody (mužský a ženský), dvě čísla (jednotné a množné). Slovesné rody jsou též dva – činný a trpný. Co se týče kategorie vidu, nebývá uváděna jako samostatná gramatická kategorie. Ve své podstatě jsou totiž všechna slovesa ve slovníkové podobě vidově neoznačená. Dokonavost a nedokonavost je ovšem možno v hindštině vyjádřit a modifikovat spojením s jiným slovesem.

3.2. Neurčité slovesné tvary

Vedle určitých tvarů slovesa hindština má i tvary neurčité. V základě jsou to tvary obecně již zmíněné, a sice infinitiv a participium. Vedle infinitivu lze rozeznávat ještě sklonné tvary, totiž gerundium a gerundivum, které mají s infinitivem shodný tvar singuláru nominativu. Participia lze dělit na vlastní přičestí a přechodník, Pořízkova klasifikace v tomto smyslu byla již zmíněna výše (2.1.1). Vlastní participia pak vedle dělení podle vidu na dokonavá a nedokonavá dělíme také podle funkce na adjektivní a adverbialní. Právě adverbialní přičestí (dokonavá i nedokonavá) mohou mít ve větě podobnou funkci vedlejší predikace stejně jako samotný přechodník. Jak již jejich název napovídá, váží se ke slovesu, které bližším způsobem určují. V jistých případech mohou znamenat v hindské větě pro přechodníky určitou konkurenci, zejména pokud se jedná o vyjádření dvou současně probíhajících dějů. Ostatně v některých hindských větách lze najít vedle sebe jak přechodníky, tak adverbialní participia, určující společně finitní sloveso.

3.3. Slovesná spojení

Hindština tedy tvoří většinu časů a způsobů analytickým způsobem, tj. spojením tvarů dvou sloves, z nichž druhé je sloveso „být“ (*hon□*) ve svých různých tvarech. Vedle toho mohou být jednotlivá slovesa modifikována spojením s jiným slovesem. Tvoří tak slovesná syntagmata, v nichž první komponent nese význam a druhý komponent

modifikuje celou složeninu. První část syntagmatu tvoří nefinitní tvar slovesa, druhou pak funkční sloveso v určitém tvaru¹⁶.

---

¹⁶ Kellogg mezi slovesné složeniny (*Compound verbs*) řadí také tzv. verbonominální výrazy (*Nominal compounds*), tj. tvary, kde je prvním komponentem podstatné či přídavné jméno a druhým finitní sloveso. Kellogg S. H., *cit. dílo*, s. 258.

4. Přechodník a přechodníkové vazby v hindštině

Tato kapitola je věnována samotnému přechodníku v hindštině. Jejím cílem bude formální morfologický popis a dále popis syntaktických a sémantických vlastností přechodníku ve větě ve vztahu k větnému predikátu. Potvrdit či vyvrátit tvrzení uvedená v těchto částech by měly závěry provedené v rámci zjišťování četnosti přechodníku v hindském textu.

4.1. Tvoření přechodníku

Hindský přechodník je nesklonná neurčitá forma slovesa. Z formálního hlediska můžeme rozlišit přechodník jednoduchý a složený. Jednoduchý přechodník má tvar slovesného kmene, složený přechodník se tvoří připojením sufixů *-kar*, *-ke* nebo *-kar'ke* (tvořené od kmene slovesa *kar'n* (dělat, činit), tj. *kar*; *ke* představuje jeho „deformovanou“ variantu (*corrupted form*)¹⁷ k slovesnému kmeni, neboli jednoduchému tvaru přechodníku. Pořízka pro oba typy užívá termínů přechodník jednoduchý a přechodník zesílený¹⁸.

Jako příklad uvádím sloveso *j* (jít). Jednotlivé tvary přechodníku by byly následující: *j* (jednoduchý přechodník), *jkar*, *jke*, *jkar'ke* (složené tvary). Co se grafické podoby týče, mohou složené přechodníky tvořit jedno slovo nebo se mohou obě jeho části psát odděleně.

Výjimku tvoří samo sloveso *kar'n*, jehož složený přechodník může nabýt pouze podoby *kar'ke*, tj. jedině připojením sufixu *-ke*.

Na tomto místě připojuji krátkou poznámku k samotnému pojmu *conjunctive participle*. Zejména Scholberg, který ho uvádí vedle dalších dvou participií jako základ tvoření určitých časů, jedním dechem dodává, že k tvaru slovesného kmene lze připojit výše zmíněné sufixy složeného přechodníku, aniž se změní význam, přičemž ale pro tvoření slovesných časů lze využít pouze jednoduchého tvaru přechodníku. Pro tvoření slovesných časů (ve smyslu, jak o nich hovoří Kellogg) tedy nemá složený přechodník žádnou relevanci. Jeho poznámka se tedy spíše vztahuje k tvoření slovesných vazeb přechodníku a finitního slovesa, kde pojem *conjunctive* odkazuje na vztah dvou dějů, tj.

---

¹⁷ Kostić S., *cit. dílo*, s. 49.

¹⁸ Pořízka V., *Hindština (část I.)*. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1972, s. 166.

vztah k predikátu, jež určuje. Při tvoření jednotlivých časů (resp. způsobů) se však tento pojem nezdá být opodstatněný.

4.1.1. Užití jednotlivých tvarů přechodníku

Užití toho či onoho tvaru přechodníku je z hlediska významového libovolné. Jak uvádí Kostić¹⁹, významovým odlišnostem jednotlivých tvarů nebyla dosud věnována žádná lingvistická studie a ani rodilí mluvčí je po této stránce nerozlišují. Nicméně lze říci, že nejčastěji bývá užíván složený přechodník typu *jākar*. To uvádí i Greaves²⁰ a poznamenává, že jednoduchý přechodník je užíván běžně, tvar s *-kar'ke* příležitostně a tvar končící na *-ke* byl užíván mnohem více před čtyřiceti až padesáti lety, což odpovídá období druhé poloviny 19. století. Srivastava²¹ ve své gramatice zmiňuje, že se tvar s *-ke* vyskytuje často v hovorové řeči. Tvar s *-kar'ke* je podle něho již nepoužívaný a „nepovažuje se za elegantní“. Obdobně se ovšem vyjadřuje i Kellogg ve své mnohem starší práci²². Době vzniku Kelloggovy gramatiky (vyšla poprvé v 70. letech 19. století /1875?/) je zřejmě třeba přičíst i uváděnou formu přechodníku slovesa *kar'ná*, totiž *kar'kar*, kterou připojuje v podobě sufixu k jiným slovesům (tj. *jā kar'kar*), později již v gramatikách nezmiňovanou.

I když je užívání jednotlivých tvarů libovolné po významové stránce, ke stránce stylistické lze učinit v souvislosti existence více tvarů několik následujících poznámek. Greaves přímo říká, že „hlavní výhodou toho, že máme tyto alternativní tvary, není zprostředkování nějakého rozdílu ve významu nebo důrazu, nýbrž možnost obměny v takových větách, v nichž je více než jeden přechodník.“²³ S tímto tvrzením lze samozřejmě souhlasit. Podobně hindština upřednostňuje třeba využívání alternativního tvaru u zájmen v dativu, pokud již ve větě je užita směrová záložka *ko*.²⁴ Přesto však Greavesova poznámka nemá pro hindštinu závaznou platnost a zůstává opravdu jen výhodou, jak ukazují následující příklady, v nichž v prvních jsou užity různé formy a v druhých stejné:

---

¹⁹ Kostić S., *cit. dílo*, s. 49.

²⁰ Greaves E., *cit. dílo*, s. 254.

²¹ Srivastava M., *Elements of Hindi Grammar*. Motilal Banarsidass, Varanasi 1969, s. 125.

²² Kellogg S. H., *cit. dílo*, s. 227.

²³ Greaves E., *cit. dílo*, s. 254.

²⁴ Např. *mujhe* místo *mujh'ko* (mně).

- 1) *gale m̄ kurtī pahan* (ABS1) *aur kamar m̄ tah'mad kas'kar* (ABS2) *vah* (S[N]) *b̄har ap'ne dostī m̄ gap'sap kar'ne nikal pa* (VF)/ (GD4)

[na krk kurtu oblěknuv a přes bedra bederní roušku utáhnuv on ven se svými kamarády tlachat vyrazil]
Oblékl si kurtu, přes bedra utáhl roušku a vyrazil ven klábosit s kamarády.

- 2) *ap'ne pratham kōi ke dim̄g ko t̄tīy kōi ke k̄m̄ m̄ laḡ* (ABS1) *vah* (S[N]) *ap'nī samast pratibh̄ ma'ar panīr m̄ jh̄k'kar* (ABS2), *sahan'sakti k̄ sal'd aur rac'n̄tmak't̄ k̄ r̄vt̄ paros* (ABS3) *svayam ko dhanȳ m̄n'tī* (VF)/ (LM3)

[svůj prvotřídní intelekt do třetířadých prací vloživši ona veškerý talent do hrachu s panýrem vrazivši, salát z tolerance a rájtu z tvořivosti naservírovavši sebe za šťastnou považovala]

Když svůj prvotřídní rozum využila na druhořadé práce, svůj veškerý talent přimíchala do hrachu s panýrem a podávala na stůl salát z tolerance a rájtu z tvořivosti, považovala se za šťastnou.

- 3) „*um̄ ko rupaye dekar* (ABS1) *tum* (S1[N]) *bac̄ sak'te the* (VF1)– *lekin tum'ne* (S2[Ag]) *use andhak'r aur nīr̄s̄ m̄ h̄akel'kar* (ABS2) *hameš̄ ke lie use ap'n̄ šatru ban̄ līȳ* (VF2)“ (TMR6)

[Umovi peníze dav ty zachránit jsi mohl – ale ty jeho do tmy a zoufalství vstřív navždy jeho svým nepřítelem udělal sis]

Kdybys dal Umovi peníze, mohl jsi ho zachránit, ale ty jsi ho poslal do tmy a zoufalství, čímž jsi z něho navždy učinil svého nepřítele.

Svědčí o tom i následující příklad, v němž ovšem přechodník slovesa *kar'n̄* nemůže mít stejný sufix. V druhé větě, která však přímo souvisí s první, je použit opět stejný tvar.

- 4) *sa'ak p̄r, s̄m'ne dūk̄n par baīhe l̄l̄ ko sambodhan kar'ke* (ABS1) *us'ne* (S[Ag]) *ka'ak'kar* (ABS2) *rotī huī̄ v̄z m̄ kah̄* (VF) - „*j̄e-dhūp-lū m̄ māi* (S'[N]) *yah̄ sa'kar* (ABS') *mar j̄gī* (VF')“, *par j̄gī nah̄!*“ (K3)

[přes ulici, před obchodem sedícího obchodníka oslovivši ona zařvavši uplakaným hlasem řekla: „v zimě-slunečním svitu-žáru shnivši umřu, ale neodejdu“]

Na druhé straně ulice vykřikla uplakaným hlasem na obchodníka sedícího před obchodem: „Ani v zimě ani ve vedru se nikam nehnu a shniji právě tady.“

Užitý tvar přechodníku může být ovlivněn ještě jinou okolností. Je jí jeho postavení ve větě těsně před predikátem. V takovém případě, v souladu s tvrzením Pořízky²⁵, je dávana přednost přechodníku jednoduchému, a to i přesto, že pak často tyto dva slovesné tvary působí jako složenina (zvláště pak ve spojení se slovesy, která se běžně užívají jako druhý komponent takových složenin - viz sloveso *baīh'n̄* (sedat) ve větě č. 6). Neobvyklé však v uvedeném postavení nejsou ani složené tvary, zejména pak tehdy, kdy je složený finitní tvar slovesa a nahromadily by se za sebou dva slovesné

²⁵ Pořízka V., *Hindština (část I.)*, s. 436.

kmeny a věta by se stala méně snadno rozluštitelnou (věta č. 7, oproti spojení: *vah u[h bai[h gaī]*).

- 5) *ba[e bhaiy]* (S[N]) *na j[ne kah] se use u[h]* (ABS) *[e the* (VF)/(K1)
 [starší bratr kdoví odkud ho zvednuv přinesl]
 Starší bratr ho kdoví kde sebral a přinesl.
- 6) *koī* (S[N]) *bh[ḡ'kar* (ABS1) *kisī band duk[n ke chajje ke nīce j]* (ABS2) *bai[h]* (VF); *koī kisī [yogī kī [m] ho gay]* (KP2)
 [někdo utek nějakého zavřeného obchodu pod římsu odešel usedl; někdo nějakého vchodu v úkrytu zůstal]
 Někdo utekl k zavřenému obchodu, kde si sedl pod římsu; někdo schoval v úkrytu domovního vchodu.
- 7) *vah* (S[N]) *u[h'kar* (ABS) *bai[h gaī* (VF)/(KR2)
 [ona vstavši posadila se]
 Posadila se.

4.1.2. Reduplikovaný přechodník

Další zvláštností hindštiny oproti češtině je zdvojování. V hindštině ovšem nesouvisí pouze s přechodníkem. Proces reduplikace slovesa je běžný u všech slovesných tvarů, finitních i nefinitních.²⁶ Reduplikovaný přechodník se skládá z opakovaného kmene slovesa a ze sufixu *-kar* či *-ke*. Obvykle jsou oba slovesné tvary graficky spojeny pomlčkou, není to ovšem podmínkou. Např. od slovesa *dekh 'n* (vidět) má tedy takový přechodník podobu *dekh-dekh*, *dekh-dekh 'kar*, případně *dekh-dekh 'ke* (viz věta č. 13). Jak vcelku logicky z vazby vyplývá, zdvojené sloveso vyjadřuje obvykle a) delší trvání daného děje (věty č. 13, 14), b) jeho opakování nebo c) jeho míru intenzity (věta č. 12), významově tedy děj tato vazba modifikuje. Jednotlivé uvedené významy je často obtížné od sebe oddělit a běžně jsou přítomny společně.

- 8) *yadi vah* (S[N]) *j[n j[vegi to ro-rokar* (ABS REDUP) *ap 'ne pr[de degī* (VF)/(Š26)
 [pokud ona zjistí, tak plakajíc-plakajíc svůj dech vypustí]
 Pokud se to dozví, samým pláčem vypustí duši.

V této větě je vedle reduplikace zdůrazněn děj ještě emfatickou partikulí *hī*:

- 9) *„lag 't[hai ki ye don[ga[ḡ[* (S[N]) *ek dūs 're ko dekh dekh 'ke* (ABS REDUP) *hī jī[haī* (VF)“ (P4)
 [zdá se, že ty obě Gangy jedna druhou pozorujíc-pozorujíc právě žijí]

²⁶ Pro upřesnění je ovšem třeba zmínit, že zdvojování se v hindštině může týkat téměř každého slovního druhu; Kellogg vyjímá z možných opakovaných částí promluvy postpozice a spojky. Kellogg S. H., *cit. dílo*, s. 492.

„Zdá se, že ty dvě Gangy žijí právě tím, že se dívají stále jedna na druhou.

- 10) *maī'ne* (S[Ag]) *mūrkh* ko *khoj-khoj'kar* (ABS REDUP) *un'kī sūcī ban* ne m ap'n qīmatī *samay big* hai (VF), is'lie/ (KHK30)

[já hlupáky hledaje-hledaje v jejich seznamu vytváření svůj drahocenný čas promrhal jsem, proto]

Při hledání hlupáků, kvůli vytvoření jejich seznamu, jsem promrhal svůj drahocenný čas, proto [je mé jméno také na seznamu].

Zdvojený přechodník může sestávat i z kmenů dvou různých sloves. Jedná se obvykle o slovesa významově blízká (např. *nah-dho kar* – „vykoupav se a umyv se“, viz první přechodník v příkladu č. 14; podobně *pa-h-likh kar* – „naučiv psát a číst“ (druhý přechodník věty č. 16), což jsou slova sice s nestejným či nepodobným významem, často však spolu užívaná a souvisí obě s procesem učení nebo lidskými schopnostmi obecně) nebo slovesa téměř synonymní (*s-v-r-sudh-r'kar* – „upraviv-opraviv“, věta č. 17). Mluvíme tedy o sémantickém opakování.²⁷ Jde o prostředek, jak v kondenzované formě vyjádřit větší počet údajů; podobně jako u předchozího typu zdvojování se týká také jiných slovních druhů. Hojně se uplatňuje také v idiomatických spojeních (např. *samajh-būjh'kar*, znamenající „znát skrz na skrz“, doslova lze přeložit jako „pochopiv-usoudiv“, přeneseně však „úmyslně“, podobně také *j-n-būjh'kar* (*j-n'n* - „znát“), znamenající „úmyslně“, „schválně“. O těchto případech však viz níže.)

- 11) *nah-dhokar* (ABS1 REDUP), *śiv'jī ko kamal ca-h-kar* (ABS2) *ve* (S[N]) *un'ke* ge *dhy-n lag kar* (ABS3) *bai-h gae* (VF)/ (KHK26)

[vykoupav-umyv se Šivovi lotosy obětovav on soustřediv pozornost usedl]

Provedl očistu, obětoval Šivovi lotosy a soustředěně před ním usedl.

- 12) *p'ne* (S[Ag]) *ka sah kar* (ABS1) *mujhe p-l-pos* (VF1), *pa-h-likh kar* (ABS2 REDUP) *ba* *kiy* (VF2), *lekin maīne* p'ke *s-th bahut bur* vyavah-r *kiy*/ (KHK22)

[vy jste potíže snášejíce mě vychovali-vychovali, číst učíce-psát učíce vychovali, ale já jsem se k vám velmi špatně choval]

Snášeli jste všechny obtíže, naučili jste mě číst a psát, vychovali jste mě, ale já jsem se k vám zachoval velice špatně.

- 13) *phir munšī ne* (S1[Ag]) *bahī m rah'm-n kh* ke *n-m ke s-m'ne bahut s-v-r-sudh-r'kar* (ABS REDUP) *ek ip lag-i* (VF) *aur jah kī tah rakh dī*/ (MDM4)

[poté úředník do knihy před Rahmána Chána jméno velmi upravuje-opravuje jednu poznámku přidal a tam, kam patří, položil]

Potom úředník velice pečlivě přidal do knihy poznámku před jméno Rahmána Chána a vrátil knihu tam, kam patřila.

²⁷ Kostić S., *cit. dílo*, s.55.

14) *das-p[̣c rup^aye bhī chīn-jhapa[̣'kar* (ABS REDUP) *le hī letī ho* (VF) / (ThK26)

[deset-pět rupijí také uchvátivši-sebravši si bereš]

Ty také sebereš třeba i deset rupijí a ponecháš si je.

4.2. Syntaktické vlastnosti přechodníku

4.2.1. Vztah k podmětu a přísudku

Stejně jako platí pro přechodníky obecně, vztahují se tyto také v hindské větě k větnému podmětu a přísudku. Z části o tvoření hindského přechodníku mohlo již vyplynout, že jeho tvar je neohebný, na rozdíl např. od češtiny. Oproti češtině, která zná přechodníky minulé a přítomné, se ovšem liší také tím, že je pouze jeden. Jeho tvar tedy nevyjadřuje ani číslo, ani jmenný rod. Časový údaj jím vyjádřený je poměrný vzhledem k času finitního slovesa. O časovém aspektu hindského přechodníku činí Greaves zajímavou poznámku. Uvádí hindský název pro přechodník – *pūrv^ak[̣lik kriy[̣*²⁸ – který překládá jako „sloveso, které se týká minulé doby“. ²⁹ V souvislosti s tím konstatuje, že tento název charakterizuje hindský přechodník lépe než název anglický. Pod pojmem *conjunctive* tedy rozumí spojitost na časové úrovni, tj. že přechodník vyjadřuje současnost. Otázce určení funkce vyjádření současnosti ve větě, bude věnován prostor v další části (funkce předčasnosti a současnosti v bodech 4.3.1. a 4.3.3.).

Při zmínce o vazbě přechodníku ke slovesu si zvláštní pozornost zaslouží sloveso *l[̣n[̣*. Toto sloveso s významem „přinést“ je tvořeno stažením složeného tvaru *le* (příp. *lekar*) *n[̣* (*n[̣* - /při/jít). Význam tohoto spojení je tedy „vzít a přijít“, tedy „přinést“. Ve své stažené podobě se sloveso (resp. slovesná složenina) užívá běžně, jeho zvláštní postavení se projevuje po syntaktické stránce tak, že se chová jako nepředmětové sloveso, ačkoliv ze sémantického hlediska odpovídá slovesům předmětovým.

Skladba hindské věty je odlišná od věty české. Hindština patří pořádkem slov ve větě k jazykům, v nichž stojí určité sloveso na posledním místě (následují v ní po sobě subjekt, objekt a predikát), zatímco v češtině je posloupnost následující – subjekt, predikát, objekt. Přechodník, který nahrazuje sloveso ve funkci sekundární predikace se tedy nachází ve větě obvykle před ním (viz např. všechny dosud uvedené příklady). Pokud se nachází za ním, jde více o záměr autorův než o běžnou stavbu věty. Nicméně je

²⁸ V hindsko-českém slovníku je uveden název *pūrv^ak[̣lik k[̣dant* (doslova minulé přičestí). Strnad J. a kol., *Hindsko-český slovník*, Dar Ibn Rushd, Praha 1998, s. 419.

²⁹ Greaves E., *cit. dílo*, s. 255.

to prostředek, kterým lze modifikovat intenzitu průvodní okolnosti vyjádřené přechodníkem. Takový případ dobře ilustruje následující příklad, v němž je dokonce přechodník oddělen tečkou a je obsažen až v další větě (v dovětku), která ale nemá vlastní finitní sloveso:

15) *don* *hakk*-*bakk* *rah gave* (VF)/ *m* (S1[N]) *be*-*e-bahū ko dekh* (ABS1) *aur nav**b* *savit* (S2[N])
*m ko s**m*'*ne kha* *dekh* (ABS2)/(IN2)

[oba zaražení zůstali. maminka syna a snachu vidouc a Naváb a Savita maminku před (sebou) stojící vidouce]

Všichni se zarazili. Maminka proto, že spatřila svého syna a snachu, a Naváb a Savita proto, že před nimi stála maminka.

4.2.1.1. Stejnopodmětnost a různopodmětnost

Zajímavou nejen z hlediska porovnání přechodníkových konstrukcí v českém a hindském jazyce je otázka stejnopodmětnosti a různopodmětnosti dějů vyjádřených finitním a nefinitním slovesem.

Spisovná čeština vyžaduje stejnopodmětnost, přechodník se tedy musí vztahovat ve větě ke stejnému podmětu, k němuž se vztahuje přísudkové finitní sloveso. Určitou výjimku tvoří ustrnulé (absolutní) tvary přechodníků, u nichž převládá adverbialní charakter nad slovesným³⁰. Jak uvádí Dvořák³¹, požadavek stejnopodmětnosti se v češtině prosadil až během 18. a 19. století, když se pro něho vyslovili někteří gramatikové. Do té doby nebyl gramatikami vyžadován.

V hindštině je situace odlišná. Přechodník se zde může vztahovat k podmětu stejnému jako finitní sloveso nebo k podmětu odlišnému, vlastnímu. Požadavek stejnopodmětnosti zde tedy není. V případě nestejného podmětu vytváří přechodníková konstrukce tzv. nespojitou vazbu. Pořízka³² k tomu uvádí pojmy „spojitý“, resp. „nespojité“ přechodník. Z hlediska frekvence užívání lze konstatovat, že nespojitě vazby přechodníku tvoří malou, dokonce snad mizivou část celkového počtu oproti přechodníkům ve vazbě spojitě. Neberu zde v potaz ustrnulé přechodníky, které získaly podobně jako v češtině silnější adverbialní úlohu a ve svém idiomatičtém užívání mohou snáze vybočovat ze stejnopodmětné vazby. Pro ilustraci uvádím následující příklady různopodmětnosti (vazby stejnopodmětné je možno nalézt v ostatních příkladech uváděných v této práci). Gramatiky podobné příklady neuvádějí, ačkoliv na

³⁰ Např. výrazy „chtě nechtě“, „tak říkají“ apod.

³¹ Dvořák E, *cit. dílo*, s. 16.

³² Pořízka V., *Krátká mluvnice spisovné hindštiny*, s. 189.

různopodmětnost upozorňují. V žádném příkladě není sice vyjádřen první podmět (pojící se s přechodníkem; za nějž lze v prvním případě dosadit zájmeno „ona“; v druhém pak zájmeno „my“ zastupující mluvčí, kterým jsou dívky, jak je patrné z kontextu, z něhož je příklad vyňat; ve třetím případě pak zájmeno „on“, zastupující manžela), nicméně z analýzy je jasné, že druhý podmět není s prvním totožný. Třetí uvedený příklad (věta č. 11) by mohl být dle kontextu hodnocen jako přechodník spojitý.

16) *un'ke ghab'r[ye] ce h'r[ko dekh (ABS) svayam use ek nay[ap'r[dh] (S2[N]) bodh daboc'ne lag[th[(VF)/ (KR4)*

[na jejich rozčilené tváře pohlédnuvši samotné jí jedna nová vina vnímání napadat začala]

Když se podívala do jejich rozčilených tváří, jí samotné začalo hlodat mysl další provinění.

17) *[ry^a, is j[galī h[thī k[h[l sun'kar (ABS) [ar (S2[N]) lag rahā hai (VF)/ (Š17)*

[vznešený, (my) tohoto lesního slona situaci uslyševše strach ulpívá]

Pane, když jsme se doslechly o slonovi z džungle, dostaly jsme strach.

18) *us'kī or dekh (ABS) śobh[(S2[N]) vyast bh[v se kah detī (VF), ky[kar[, b[t'cīt k[vaqt hī nah[hai ab/ (LM3)*

[jím směrem se podívav Šóbha ustaraným hlasem říkala, co nadělám, teď není na povídání čas]

Když se na ni podíval, Šóbha ustaraným hlasem řekla, že co se dá dělat, na povídání teď prostě není čas.

Kdybychom interpretovali přechodník jako spojitý, vypadala by analýza a překlad takto:

[jeho směrem se podívavši Šóbha ustaraným hlasem říkala, co nadělám, teď není na povídání čas]

Když se na něho Šóbha podívala, ustaraným hlasem řekla, že co se dá dělat, na povídání teď prostě není čas.

4.3. Gramatické funkce hindského přechodníku ve větě

Po popsání tvoření přechodníku a některých jeho syntaktických charakteristik, které ovšem nelze plně oddělit od jeho významů, přistupuji k zjišťování jednotlivých sémantických funkcí již bez zvláštního ohledu na jednotlivé tvary nebo postavení ve větě.

Při této analýze vycházím především z vlastních excerpovaných příkladů, tj. rozpoznaných funkcí na základě kontextu jednotlivých vět. Zároveň ale vycházím také z popisů v gramatikách a pojednáních o hindštině, zejména pak z práce S. Kostiće „Verb Syntagmata in Hindi“³³, Pořízky gramatiky³⁴ a částečně též ze starších již několikrát

³³ Kostić S., *cit. dílo*, s. 47-59.

³⁴ Pořízka V., *Krátká mluvnice spisovné hindštiny*, s. 190-192.

zmiňovaných gramatik Kellogga³⁵ a Greaves³⁶. Přihlížím však také k práci o větných sémantických funkcích českého přechodníku obsažené ve studii E. Dvořáka³⁷. Právě Dvořák k možnosti určování vztahů mezi dějem přechodníkové konstrukce a finitního slovesa poznamenává, že ačkoliv nejsou tyto vztahy explicitně vyjádřeny, je možno často rozpoznat „na základě lexikálního obsazení TC³⁸, na základě kontextu, znalostí o reálném světě apod.“³⁹ Z toho vyplývá, že interpretace jednotlivých funkcí nemusí být vždy jednoznačná a v některých případech se mohou tyto funkce překrývat. Na takové možnosti upozorním.

Byly zjištěny tyto jednotlivé funkce:

- předčasnost děje vyjádřeného přechodníkem vůči ději vyjádřenému finitním slovesem
- kauzální vztah mezi přechodníkem a finitním slovesem
- současnost obou dějů
- adverbialní funkce přechodníku (průvodní okolnost či způsob konání děje vyjádřeného finitním slovesem)
- ustrnulé přechodníky, idiomatické významy a přechodníky ve funkci postpozic

4.3.1. Vyjádření následnosti děje

Vyjádření předčasnosti vůči určitému slovesnému tvaru věty je primární (a nejběžnější) funkcí hindského přechodníku. Tato jeho časová charakteristika je také proto v souvislosti s jeho větnou platností zmiňována nejčastěji. Kupř. Pořízka tvrdí: „Přechodník nevyjadřuje čas základní (prvotní), nýbrž poměrný (druhotný), a to předčasnost.“⁴⁰ V podobném duchu se vyjadřuje také Greaves, jehož poznámku k časovému aspektu jsem citoval již výše (4.2.1.).

Hindský přechodník se v této funkci výrazně podobá českému přechodníku minulému, k němuž může být proto připodobňován, neboť také ten vyjadřuje děj, který se stal před dějem vyjádřeným určitým slovesem. Obě části výpovědi, tj. děj přechodníkové

³⁵ Kellogg S. H., *cit. dílo*, s. 449-454.

³⁶ Greaves E., *cit. dílo*, s. 255-257.

³⁷ Dvořák E., *Přechodníkové konstrukce v nové češtině*, s. 29-40.

³⁸ Dvořákem užívaná zkratka pro přechodníkovou konstrukce.

³⁹ Dvořák E., *Přechodníkové konstrukce v nové češtině*, s. 30.

⁴⁰ Pořízka V., *Krátká mluvnice spisovné hindštiny*, s. 190.

vazby a děj přísudku, na sebe obvykle volně časově navazují a není mezi nimi výraznější vztah podmíněnosti, na rozdíl od dalšího typu, kde kauzální vztah převažuje nad temporálním.

Do češtiny přechodníkové konstrukce v tomto úkonu překládám dvěma větami souřadně spojenými spojkou „a“ – „naloživ vyrazil“ přeloženo jako „naložil a vyrazil“, „usednuv čekal“ jako „sedl si a čekal“ (viz věty č. 19 a 20) nebo jako časovou vedlejší větu – „když se vrátil, zapomněl“ oproti „vrátiv se zapomněl“ (věta č. 21). V obou případech je přechodník nahrazen finitním slovesem. Ve všech případech je ovšem možný také překlad pomocí minulého přechodníku.

19) *ek din ek laka h'kar* (S[N]) *ap'ne gadhe par lak'iy d'kar* (ABS) *bec'ne nik'l* (VF) / (KHK8)

[jednoho dne jeden dřevorubec na svého osla dříví naloživ prodat vyrazil]

Jednoho dne dřevorubec naložil dříví na svého osla a vyrazil, aby je prodal.

20) *ve* (S[N]) *kam're m bai'h'kar* (ABS) *nev le ki pratik kar'ne lage* (VF) / (TMR3)

[on v pokoji usednuv příchozího čekání dělat začal]

Sedl si v pokoji a čekal na příchozího.

21) *par ghar lau'kar* (ABS) *rone-cikh'ne m sab kuch bhul gay th* (VF) / (GKD2)

[ale domů se vrátil v pláči-křiku všechno zapomněl]

Ale když se vrátil domů, všechno tam v tom křiku zapomněl.

Již v souvislosti s užíváním jednotlivých tvarů jsem se dotkl možnosti řetězení většího množství přechodníků v jedné větě. Ačkoliv v hindských větách předchází určitému slovesu často jen jeden děj vyjádřený přechodníkovou konstrukcí, mohou se vyskytnout i případy, kdy hlavnímu ději předchází dějů více. Autor může tímto způsobem výrazně kondenzovat obsah věty (viz též větu č. 2, obsahující tři přechodníkové vazby časově předcházející):

22) „h, yah to na hu ki kal'siy u'h'kar (ABS1) *bhar* (ABS2) *te* (VF) / (ThK3)

[ano, to tak nebylo, že džbánek zvednuvše naplnivše by přinesli]

„Ano, ještě se nestalo, že by sebrali džbánek, naplnili ho a přinesli.“

23) *nav b ne* (S'[Ag]) *ge ba'h'kar* (ABS') *m ko sah'r diy* (VF') *aur savit ne* (S[Ag]) *un'ke pair chū* (ABS1) *s m n andar l* (ABS2) *dar'v z band ki y* (VF) / (IN2)

[Naváb vpřed postoupiv maminku podepřel a Savita jejích nohou se dotknuvši zavazadla dovnitř vzavši dveře zavřela]

Naváb popošel vpřed a podepřel maminku, Savita se dotkla jejích nohou, vzala dovnitř zavazadla a zavřela dveře.

4.3.2. Vyjádření kauzality

Ani v této funkci neztrácí přechodníková konstrukce svou časovou charakteristiku, ale na rozdíl od předchozího typu jsou děje ve větě v pevnější vazbě, co se týče podmíněnosti jednoho děje druhým. Děj vyjádřený přechodníkem předchází i nadále ději vyjádřenému finitním slovesem. Jako důležitější rovina je zde ale vnímána závislost následného děje na předcházejícím, který výsledný děj buď přímo podmiňuje nebo určitým způsobem ovlivňuje. V přechodníkové konstrukci velmi často figuruje sloveso smyslového vnímání (zejména *dekh 'n* - vidět a *sun 'n* - slyšet), což ilustrují věty č. 24 - 27. Zapadají sem také příklady uvedené pod čísly 9 a 10.

Při překladu do češtiny je možné zvolit zejména vedlejší větu příčinnou či souřadné souvětí spojené pomocí výrazů implikujících následek (např. a proto, a tak). Použitím spojky „když“ k uvození příčinné věty se zvýrazní časový charakter vztahu, zatímco užitím spojky „protože“ se položí důraz na příčinnou souvislost (věta č. 25). Lze užít také přídavného jména (součásti pasivního přechodníku „byv/jsa rozčilen“), čímž je možno dosáhnout odpovídající kondenzace výpovědi (věta č. 28).

24) *sun 'kar* (ABS) *nav b ne* (S[Ag]) *gusse m qasam kh i* (VF) *ki vah kabhī ghar nah j veg* (IN3)
[uslyšev Naváb ve vzteku přísahal, že on nikdy do domu nepřijde]
Když to Naváb uslyšel, ve vzteku přísahal, že do toho domu už nevkročí.

25) *cam 'g da ke gir 'ne k i v z sun 'kar* (ABS) *nev l* (S[N]) *bil se b har nik l* (VF) / (KHK12)
[netopýrova pádu zvuk uslyševši promyka z díry ven vylezla]
Když promyka zaslechla zvuky způsobené pádem netopýra, vylezla z díry.

Nebo se spojkou „protože“:

Promykla vylezla z díry, protože zaslechla zvuky způsobené pádem netopýra.

26) *hīk yahī hu - bakul kī b t sun 'kar* (ABS) *bhaiy ne* (S[Ag]) *us 'kī or dekh* (VF) *aur kah*, „*tum kuch kah rahī th ?*“ / (GKD3)
[přesně tak bylo – Bakulinu řeč uslyšev bratr jejím směrem pohlédl a řekl: „ty něco jsi říkala?“]
Bylo to přesně tak – když zaslechl Bakul mluvit, pohlédl na ni a řekl: „Ty jsi něco říkala?“

27) *bacce* (S[N]) *bhī ap 'ne p p ko dekh* (ABS) *khil j t* (VF) / (KR3)
[děti také svého tatínka spatřivše rozzářily by se]
Také děti by se rozzářily, jakmile by spatřily svého tatínka.

4.3.2.1. Alternativní interpretace funkce vyjádření kauzality

V některých případech lze časový vztah podmíněného a podmiňujícího děje interpretovat jako vztah dějů probíhajících souběžně. Ačkoliv v překladu není tento prvek vyjádřen, naznačil jsem ho v analýze (jsa/byv). Zůstává zde však jako nejdůležitější moment závislosti:

28) *śor se udvign ho* (ABS) *unh[ne]* (S[Ag]) *dv[rik] dhīmar ko lal'k[r]* (VF) – „yah sab ky[ghap'l] ho rah[hai?“ (KP2)

[hlukem rozrušen jsa/byv on dveřníka Dhímara vyzval – „to vše jaký zmatek je?“]

Rozrušen hlukem zavolal na dveřníka: „Co se to tam děje?“

Následující konstrukce lze vedle důsledku plynoucího z pádu zvířete interpretovat také jako vyjádření způsobu, jakým zvíře zemřelo (případ b):

29) *zarūr koī j[n'var* (S[N]) *kū[m] gir'kar* (ABS) *mar gay[hog]* (VF); *magar dūs[r] p[nī]ve kah[se?/* (ThK1)

[určitě nějaké zvíře do studny spadnuvši zemřelo asi; ale jiná voda přišla by odkud?]

a) Určitě do té studny spadlo nějaké zvíře a nejspíš tam chcíplo; jenomže odkud vzít jinou vodu?

b) Někaké zvíře se tam v té studni zabilo, jak do ní spadlo...

4.3.3. Vyjádření současnosti

Již v souvislosti s Greavesovou terminologickou poznámkou ohledně časové platnosti přechodníků jsem se dotkl otázky možnosti vyjádření současně probíhajícího děje pomocí tohoto slovesného tvaru. Pořízka sice ve své Krátké mluvnici spisovné hindštiny tvrdí, že vazba přechodníková se liší od participiální právě tím, že vyjadřuje předčasnost (zatímco participiální vazba se vyznačuje vyjádřením současnosti)⁴¹, nicméně ve své učebnici na okraj uvádí, že může vyjadřovat také děj provázející děj vyslovený slovesným přísudkem⁴². S Pořízkou je třeba souhlasit, že vazby zejména adverbiálního participia s přísudkem jsou hlavním způsobem, jak vyjádřit dva děje probíhající ve stejné časové rovině. Zejména z tohoto důvodu jsou přechodníkové vazby v této funkci méně obvyklé.

⁴¹ Pořízka V., *Krátká mluvnice spisovné hindštiny*, s. 190.

⁴² Pořízka V., *Hindština (část I.)*, s. 436.

Identifikaci takových spojení komplikuje v mnoha případech jejich nejednoznačnost, skýtající možnost různé interpretace, přičemž přichází v potaz zejména adverbialní aspekt spojení (věta č. 32).

V češtině lze vyjádřit současnost obou dějů obvykle dvěma souřadně spojenými větami, větou vedlejší časovou nebo příslovečnými výrazy. Přechodníkovým vazbám v této funkci odpovídá v češtině přechodník přítomný, který užívám v „doslovném“ překladu hindské věty.

30) *biṅṅiyā* (S[N]) *hṅṅth-pair phṅṅk-phṅṅk'kar* (ABS) *ro rahī hai* (VF)/ (BAS5)

[dcerka ruce-nohy rozhazujíc pláče]

Dcerka pláče a mrská přítom rukama i nohama.

31) *us'ke hṅṅday se ek marm^a bhedī cīkh nikal paṅṅī yah* (S[N]) *sir aur chṅṅtī pīṅṅ-pīṅṅ* (ABS) *rone lagī* (VF)/ (KP3)

[z jejího srdce jeden pronikavý pronikající výkřik se vydral ona hlavu a hrud' bušíc-bušíc plakat začala]

Z jejího srdce se vydral pronikavý výkřik. Rozplakala se a nepřestávala se bít do hlavy a prsou.

32) *dhīre-dhīre cetan mṅṅ bhūgol aur itihṅṅs kṅṅ kram baiṅṅhṅṅ to pṅṅyṅ yah us'kṅṅ ap'nṅṅ ghar hai aur sṅṅm'ne jo khaṅṅṅ hai us'kṅṅ ap'nṅṅ, nirṅṅ ap'nṅṅ maj'nṅṅ jo sṅṅre dṅṅt dikhṅṅkar* (ABS) *hṅṅs'tṅṅ use cṅṅy pak'ṅṅṅ rahṅṅ hai* (VF)/ (K2)

[pomalu-pomalu ve vědomí zeměpisu a historie posloupnost se usadila tak zjistila to je její vlastní dům a vpředu ten, kdo stojí její vlastní, čistý její Madžnún který všechny zuby ukazuje usmívající se jí čaj nese]

Když se její mysl zorientovala v zeměpisu a historii, tak zjistila, že to je její vlastní dům a ten, kdo před ní stojí, je její vlastní, jenom její Madžnún, který se usmívá od ucha k uchu a nese jí čaj.

4.3.3.1. Vyjádření současnosti pomocí adverbialního přičestí

V některých větách je obsažena vedle sebe jak vazba přechodníková, tak participiální. V uvedeném příkladě je možno vidět obě vazby ve stejné funkci:

33) *ek kutiyṅṅ* (S[N]) *mere pairṅṅ se lipaṅṅ gaī, bṅṅr-bṅṅr mere pairṅṅ ko sṅṅgh'tī aur duh'rī hokar* (ABS) *pṅṅch hilṅṅte hue* (ADVP) *kṅṅ-kṅṅ kar'tī* (VF)/ (K2)

[jedna fenka k mým nohám se přilepila, opakovaně mi očichala nohy a ohýbajíc se a vrtíc ocasem kňučela]

Připojila se ke mně nějaká fenka, očichávala mi nohy, celá se kroutila, vrtěla ocasem a kňučela.

4.3.4. Adverbialní funkce

Přechodník v této funkci vyjadřuje zejména způsob, prostředek, jímž je činnost prováděna přísudku. Časový vztah přechodníku a finitního slovesa je zde potlačen.

Ačkoliv je často funkce v dané větě čistě adverbialní, již z některých výše uvedených příkladů je patrné, že v určitých případech lze interpretovat funkci přechodníku různým způsobem. Také u následujících vět upozorním na možný alternativní výklad.

Pro překlad do češtiny je možné použít buď vedlejších způsobových vět, příslovčí (věta č. 34) či příslovečných výrazů za použití instrumentálu (např. věta č. 35).

Pro účely „doslovného“ překladu v druhé části analýzy vět užívám českého přítomného přechodníku, jelikož se mi zdá vhodnější než minulý. Jakožto průvodní okolnost či způsob se totiž časově děje zároveň s predikátem.

34) „*h*□, *mitr hī h*□,“ *reva ne* (S[Ag]) *kuch ruk-ruk kar* (ABS REDUP) *kah*□ (VF) / (KR1)

[„ano, kamarádka jen jsem,“ Réva trochu zastavujíc-zastavujíc řekla]

„Ano, jsem jenom kamarádka,“ řekla Réva trochu váhavě.

35) *siy*□*r m*□ *ab it'nī bhī śakti na rahī ki vah* (S[N]) *bh*□*g'kar* (ABS) *ap'ne pr*□□ *bac*□ *sakt*□ (VF) / (KHK6)

[v šakalovi nyní ani tolik síly nezbylo aby on utíkáje mohl svůj život zachránit]

V šakalovi už nezbylo ani tolik síly, aby si mohl útekem zachránit život.

36) *j*□□ (S[N]) *dhīre dhīre phail'ne lag*□ / *phail'kar* (ABS) *it'n*□ *ba*□□ *ho gay*□ (VF) *ki nīr*□ *us m*□ *ulajh gai'* (UJ5)

[sít' pomalu-pomalu rozpínat se začala. rozpínajíc se tak velká se stala že Níra v ní uvízla]

Sít' se začala pomaličku rozpínat. Tím se zvětšila natolik, že v ní Níra uvízla.

37) *kabhī koī bacc*□ (S[N]) *akele m*□ *us'se b*□*t kar't*□, *kabhī bacc*□ *kī tarah thap'kī dekar* (ABS) *use su*□*l'y*□*j*□*t*□ (VF) / (K1)

[někdy nějaké dítě o samotě s ním hovořilo, někdy děti způsobem plesknutím ho uspávalo]

Někdy s ním nějaké dítě o samotě mluvilo, jindy ho, tak jako se to dělá dětem, uspávalo popleskáním.

4.3.4.1. Alternativní interpretace adverbialní funkce

Některé věty nabízejí svým nejednoznačným vyzněním různý výklad. Větu č. 38 lze chápat dvěma způsoby: a) smích jako průvodní okolnost mytí rukou; b) jako děj předcházející mytí rukou. Věty uvádím pod písmenným označením:

38) *vah* (S[N]) *muskur*□*kar* (ABS) *h*□*th dhone lag*□ (VF) *aur savit*□ *ne c*□*r'kh*□*ne kī naip'kin par kh*□*n*□ *lag*□ *diy*□ / (IN1)

[on usmívaje/usmav se ruce si mýt začal a Savita na kostkovaný ubrousek jídlo prostřela]

a) Se smíchem si začal umývat ruce a Savita rozprostřela na kostkovaný ubrousek jídlo.

b) Usmál se, začal si umývat ruce a Savita rozprostřela na kostkovaný ubrousek jídlo.

Pokud předchází finitnímu slovesu označujícím řečový akt (mluvit, sdělit, říct...) přechodníková konstrukce, také velmi často skýtá možnost dvojího výkladu. Vedle adverbialní funkce totiž může konstrukce vyjadřovat děj předcházející a v době promluvy již ukončený či trvajícím jako stav; může zde figurovat jistá míra podmíněnosti. Ukazují to dva následující příklady:

- 39) *cam'g[da]ne* (S[Ag]) *himmat kar'ke* (ABS) *kah* (VF), „*lekin maĩ cūh[nah] h*“ (KHK12)
[netopýr odvažuje/odváživ se řekl: „ale já krysa nejsem“]
Netopýr odvážně řekl: „Ale já nejsem krysa.“

Jako děj, který proběhl, lze ho chápat jako východisko řečového aktu:

Netopýr sebral odvalu a řekl: „Ale já nejsem krysa.“

- 40) *šiv'jī* (S[N]) *h[s'kar* (ABS) *bole* (VF), „*are prabhu guru*“ (KHK28)
[Šiva směje se řekl: „ale Prabhu Guru]
Šiva se smíchem řekl: „Ale Prabhu Guru.“

Případně:

Šiva se zasmál a řekl: „Ale Prabhu Guru.“

Stojí-li však uvozovací věta až za přímou řečí, obdobnou konstrukci již jako vyjádření předčasnosti interpretovat nelze. Přímá řeč a sloveso „říci“ by totiž bylo odděleno jiným dějem:

- 41) „*ag'le mahīne tak to it'nī m[ci]s[jam] ho hī j[it]*“ *pi[ī]jī ne* (S[Ag]) *h[s'kar* (ABS) *kah* (VF)/ (GKD6)
[„do příštího měsíce přece tolik sirek by se shromáždilo,“ otec směje se řekl]
„Do měsíce by se tolik krabiček od sirek určitě shromáždilo,“ se smíchem pravil otec.

Oproti nesmyslnému:

„Do měsíce by se tolik krabiček od sirek určitě shromáždilo,“ zasmál se otec a řekl.

4.3.4.2. Vazba významově blízkého přechodníku a přísudku

V souvislosti s příslovečnou funkcí je třeba zmínit také jistou zvláštnost hindštiny. Při vyjadřování způsobu mohou být oba slovesné tvary (přechodník a určité sloveso) sémanticky blízké. Přechodník významově blíže činnost určuje predikátu. Dobře to ilustruje následující příklad. Obě slovesa, tj. *dau[n]* (běžet) a *cal[j]n* (složený tvar ve významu „odejít“), jsou slovesa pohybová. Zatímco hindština postaví obě slovesa vedle

sebe, a celý výraz pak má význam „během/běže odejít“, v češtině stejnou činnost vyjádříme jednoduše: „odběhnout“.

42) *lekin pitṛjī kī bṛat̃ khat'm hone se pah'le hī bakul* (S[N]) *bhaiy ke kam're mṛ dau'kar* (ABS) *calī gayī* (VF)/(GKD3)

[ale otcovy řeči skončením před ještě Bakul do bratrova pokoje běžíc odešla]

Ale ještě než otec dokončil větu, Bakul odběhla do bratrova pokoje.

4.3.5. Idiomatické užití přechodníků

Přechodníky některých sloves se užíváním mohou ustálit na určitém významu. V hindštině často takové slovesné tvary plní funkci postpozic. Některé výrazy mohou být také součástí běžně užívaných frází či součástí některých slovesných spojení.

Pořízka uvádí v této souvislosti, že přechodníky mohou v některých případech ztratit svou větnou platnost a stávají se jednoduchými příslovci nebo složkou příslovečných výrazů⁴³. Řadí sem tedy některé výrazy odpovídající adverbialní funkci, které jsem uvedl v předchozím oddíle.

4.3.5.1. Přechodníky ve funkci postpozic

Postpozitivně užívané tvary přechodníků jsou v hindštině běžné a hojně užívané. Ve většině případů je patrný jejich původ, za všechna zde uvádím sloveso *len* (vzít), které může mít funkci záložky s významem „s“ (*lekar* – od slovesa *len* (vzít) – „vzav“, co má činitel s sebou). Některé takové výrazy se pojí se záložkou, s níž se pojí ještě jako plnovýznamová slovesa, a tvoří tak složenou záložku – např. sloveso *cho'n* (odložit, vypouštět) pojící se s dativní směrovou záložkou *ko*, tvoří výraz *ko cho'kar* s významem „kromě, vyjma (koho/čeho).

4.3.5.2. Přechodníky v ustálených výrazech

Také některé ustálené fráze obsahují přechodníky. I v nich je zřetelně viditelný jejich původ: *kṛp kar'ke* (dosl. „učiniv laskavost“ má význam českého „prosím“, viz věta č. 43; ve spojení s číslovkami vyjadřuje výraz *kar'ke* podílnost: *do-do kar'ke* – „po dvou“, dosl. „dva-dva udělav“. Jako ustálený výraz lze chápat také oznámení času pomocí

⁴³ Pořízka V., *Krátká mluvnice spisovné hindštiny*, s. 191.

přechodníku slovesa *baj'n* (odbyt). Přechodník v něm má vlastní podmět (hodiny), finitní sloveso se vztahuje k minutám. Jeho užití uvádím v příkladu č. 44.

V některých slovesných spojeních se přechodník uplatňuje v ustálené vazbě. Příklad uvádím pod číslem 47. Sloveso *kū'n* znamená „tlouci“, „drtit“, sloveso *bhar'n* má význam „plnit“. Spojením obou se význam změní na „pěchovat“.

4.3.5.3. Nejčastěji užívané přechodníky

Podávám zde výčet v těchto funkcích nejčastěji užívaných přechodníků,⁴⁴ bylo by však možné jej rozšířit ještě o mnohé další:

lekar – „s“, *se ba'h'kar* – „více než“, *se gha'kar* – „méně než“, *mil'kar* – „spolu“, *kul'mil'kar* – „společně“, *j'n-būjh'kar* – „schválně“, „vědomě“, *ko cho'kar* – „bez“, „kromě“, *hokar* – „přes“, „skrz“. Poněkud výjimečnou dvojici tvoří výrazy *više'kar* a *kh's'kar* („zvláště“), tvořené od přídavným jménem *vi'es* (*kh's*) s významem „zvláštní“ a přechodníkem slovesa *kar'n* (doslova tedy „zvláštní učiniv“).

Při překladu do češtiny máme zpravidla k dispozici obdobný ustálený výraz či frázi, v případě přechodníků ve funkci záložek překládáme obvykle prostě pomocí předložky. V analýze ve snaze naznačit původ výrazu uvádím český minulý přechodník (kromě výrazu *kh's'kar* ve větě č. 45 a již rozvedeného výrazu *kū-kū'kar bharn* ve větě č. 47).

Není možné uvést příklady užití všech takto ustálených přechodníků, ovšem pro ilustraci jich postačí několik následujících:

43) *k'p'kar* (ABS) *vi'sr'm kar'ne ke lie kam-se-kam ek din kī chu'ī mujhe de hī dījie* (VF)/ (Š18)

[laskavost učiniv pro odpočinku udělení alespoň jednodenní volno mi dejte]

Dejte mi, prosím, alespoň jednodenní volno, abych si mohl odpočinout.

44) *dīv'r kī gha'ī m' do* (S[N]) *baj'kar* (ABS) *das mina' ho gave the* (VF)/ (KR5)

[na stěny hodinách dvě odbivše deset minut nastalo]

Nástěnné hodiny ukazovaly dvě hodiny a deset minut.

⁴⁴ Viz též: Kostić S., *cit. dílo*, s. 57.

- 45) *acch[ī-bur]ī kī b[ī]t maī nah[ī] j[n]’t[ī] / kam-se-kam it’nī nah[ī] j[n]’t[ī] kī sab ke, aur kh[ī]s’kar* (ABS) *ap’ne b[ī]re m[ī] yah fais’l[ī] kar sak[ī] kī ham acche haī kī bure!* (S1)

[dobra a zla záležitost já nevím. alespoň tolik nevím, zda o všech a zvláště o sobě ten soud učinit mohu, zda my dobří jsme či špatní]

Nevím, co je dobré a co zlé. Alespoň ne do té míry, abych mohl o ostatních, a zvláště o sobě, rozhodnout, zdali jsme dobří či špatní.

- 46) *tīn din pah’le jab p[ā]lam hav[ī] a[ī]e par yah* (S[N]) *ap’ne don[ī] bacc[ī] ko lekar* (ABS REDUP) *ut’rī thī* (VF), *to r[ī]t kh[ī]atm ho cukī thī, par din nik’l[ī] nah[ī] th[ī]* (KR4)

[při dny předtím když na Pálam letišťe ona své obě děti vzavše vystoupila, tak noc skončila, ale den ještě nevyšel]

Když tři dny předtím vystoupila s oběma svými dětmi na letišti Pálam, noc už byla pryč, ale den ještě nenastal.

- 47) *śobh[ī] ko lag[ī] pa[kaj] ek acch[ī] pati to kabhī nah[ī] rah[ī] par ek [ī]darś vidhur ke gu[ī]* (S[N]) *us’m[ī] kū[ī]-kū[ī]’kar* (ABS) *bhare haī* (VF) (LM4)

[Šobze se zdálo Pankaj jeden dobrý manžel sice nikdy nebyl ale jednoho vzorného vdovce vlastnosti v něm pýchují]

Šobze se zdálo, že ačkoliv Pankadž nebyl nikdy dobrým manželem, přesto se v něm nashromáždily vlastnosti vzorného vdovce.

O tom, že slovesa, jejichž přechodníkové tvary se ustálily na určitém i mírně posunutém významu, mohou i nadále tvořit přechodníky s původním významem, svědčí následující dva příklady. V jednom je užito již zmíněné (a ve větě č. 46 předvedené) *lekar*, ve druhém pak *cho[ī]’kar*.

- 48) „*acch[ī]*, *maī* (S[N]) *chu[ī]’ī lekar* (ABS) *[ī]rah[ī] h[ī]* (VF)... *tum nar[ī]z ho... tabhī to ukh’[ī]’-ukh[ī]’ bol rahī ho!* (KR2)

[dobrá, já volno vzav přijíždím... jsi rozzlobená... právě proto popleteně-popleteně mluvíš]

Dobře, vezmu si volno a přijedu... zlobíš se... proto mluvíš tak popleteně.

- 49) *[ī]j-sa[koc] cho[ī]’kar* (ABS) *ap’n[ī] gh[ī]gha[ī] u[hā] do* (VF) *jis’sē tumh[ī]re pati tumh[ī] pah’c[ī]n sak[ī]* (Š37)

[stud-rozpaky odloživši svůj závoj zvedni, aby tvůj manžel tě poznat mohl]

Odlož stud a rozpaky a zvedni svůj závoj, aby tě mohl tvůj manžel poznat.

4.4. Distribuce přechodníku

Úkolem poslední části této práce je podat informaci o distribuci přechodníku v hindském textu. Pro tento účel jsem zvolil korpus deseti povídek předních hindských spisovatelů 20. století. Uvědomuji ji, že tento korpus nemusí mít pro svůj relativně malý rozsah (celkový rozsah odpovídá asi 44 stranám textu o 30ti řádcích) absolutní vypovídací hodnotu, přesto se domnívám, že je dostačující proto, aby potvrdil některá

obecná tvrzení gramatiků (a potažmo tvrzení má uvedená v této práci). Zároveň by měl ukázat alespoň v hrubém měřítku, že oproti češtině jsou užívány přechodníkové tvary sloves častěji.

Zjištění provedená na tomto korpusu nelze vztáhnout na hindštinu obecně, týká se pouze moderního prozaického stylu. Pro statistické údaje vypovídající o jazyce ve všech jeho formách a stylech (byť jen psaných) by bylo potřeba vytvořit korpus nejen rozsáhlejší, ale také korpus zasahující širší literární tvorbu a písemnou produkci vůbec.

Korpus byl vytvořen z těchto povídek hindských spisovatelů a spisovatelek (řazení dle data narození):

1. Premchand (1880-1936) - *Thakur ka ku*
2. Vandavani Varm (1890-1969) - *Mughaliy daftar ka munsi*
3. Yashpal (1903-1976) - *Karmaphal*
4. Ajey (1911-1988) - *Sap*
5. Mohan Rakesh (*1925) - *Urmil jivan*
6. Rajendra Yadav (*1929) - *Kutiya*
7. Malti Joshi (*1934) - *Gugiy ka dahej*
8. Mamta Kalyan (*1940) - *Laili-majni*
9. Sunita Jain (*1941) - *Kidhar?*
10. Nisid Sarm (*1948) - *Insani nasl*

Následující tabulka ukazuje, kolik bylo zjištěno přechodníků a finitních sloves v jednotlivých povídkách a celkem. Zároveň ukazuje počet jednoduchých a složených přechodníků⁴⁵:

Povídka	počet jedno- duchých ABS	počet složených ABS	celkový počet ABS	celkový počet VF	poměr ABS:VF
<i>Th□kur k□ ku□</i>	4	16	20	165	1:8,25
<i>Muǧaliy□ daftar k□ munšī</i>	1	7	8	132	1:16,5
<i>Karm^aphal</i>	11	15	26	104	1:4
<i>S□p</i>	2	13	15	209	1:13,93
<i>Urmil jīvan</i>	1	23	24	212	1:8,83
<i>Kutiy□</i>	2	15	17	96	1:5,65
<i>Gu□iy□ k□ dahej</i>	2	33	35	226	1:6,46
<i>Lail□-majn□</i>	5	17	22	220	1:10
<i>Kidhar?</i>	6	26	32	291	1:9,09
<i>Ins□nī nasl</i>	19	33	52	321	1:6,17
celkem	53	198	251	1976	1:7,87

Z uvedených hodnot lze učinit především tři závěry:

Ve všech sledovaných povídkách převažují složené tvary přechodníků nad jednoduchými, v některých případech velmi výrazně (*Urmil jīvan*, *Gu□iy□ k□ dahej*).

Počet přechodníkových tvarů vzhledem k počtu určitých sloves je relativně vysoký, nejvyšší je u povídky *Yašp□lovy*, která se vyznačuje dlouhými větami a popisy při použití množství participiálních i přechodníkových konstrukcí, čímž je redukován počet finitních sloves. Průměrně jednomu přechodníku odpovídá osm finitních sloves, resp. na každých osm finitních sloves připadá jeden přechodník. Převedeno na odhadovaný počet stran: na každou stránku připadne zhruba 5,5 přechodníku. Podobný, ale mnohem rozsáhlejší výzkum (provedený na 5239 stránkách textu o 30 řádcích) provedl J. V. Bečka⁴⁶ na české beletrii vydávané od počátku 20. století do jeho 30. let. Zjistil následující: na 100 stran textu připadá průměrně 50 přechodníků (minulých i přítomných), převedeno na 1 stránku, znamená to 0,5 přechodníku. Uvědomíme-li si, že

⁴⁵ Nerozlišuji zde různé tvary složeného přechodníku (-ke/-kar), a to ze dvou důvodů. Jednak proto, že tvarů se sufixem -ke bylo nalezeno minimální množství, za druhé proto, že sloveso *kar'n□* může mít pouze jeden sufix.

⁴⁶ Bečka J. V., „O přechodníku v současné beletrii“, s. 131-132.

od té doby bylo užívání přechodníku značně omezeno, je možno potvrdit, že v hindštině je přechodník užíván až nesrovnatelně častěji.

Je možné také říci, že počet užitých přechodníků v povídkách se nezdá být závislý na době vzniku díla. Počet může být ovlivněn spíše stylem každého z autorů nebo i typem povídky.

Druhá tabulka ukazuje počty jednotlivých větných funkcí přechodníku:

Povídka / typ funkce	předčasnost	kauzální vztah	současnost	způsob, průvodní okolnosti	idiom. užití, záložky
<i>Th□kur k□ ku□</i>	12	0 (1)	1	5 (6)	1
<i>Muǧaliy□ daftar k□ munšī</i>	6	0	0	2	0
<i>Karm^aphal</i>	10 (11)	2	3	8 (9)	2
<i>S□p</i>	8 (10)	1	0	3 (5)	1
<i>Urmil jīvan</i>	13 (15)	1	0 (2)	6 (8)	1
<i>Kutiy□</i>	10	0	2	4	1
<i>Gu□iy□ k□ dahej</i>	18 (24)	3	1	2 (8)	5
<i>Lai□-majn□</i>	11	4	0	4	3
<i>Kidhar?</i>	16	4	0	9	3
<i>Ins□nī nasl</i>	25 (28)	13	0	8 (11)	3
celkem	129 (143)	28 (29)	7 (9)	51 (66)	20

Při rozlišování jednotlivých funkcí nebylo možno opominout, že u některých se funkce překrývá s jinou, jak jsem naznačoval v některých příkladech v předchozí kapitole (zejména body 4.3.2.1. a 4.3.3.1. Z 251 přechodníku bylo 234 s jedinou funkcí natolik převládající, že jsem ostatní nebral v úvahu. Ostatních 17 je naznačeno údaji v závorce, jde zejména o dělení mezi funkce vyjádření předčasnosti a adverbialní funkci.

Počty uvedené v této tabulce potvrzují, že hlavní větnou funkcí je vyjadřovat děj předcházející ději finitního slovesa, nevýznamnou není ani funkce vyjádření způsobu nebo průvodních okolností. Nízká hodnota u funkce současnosti se zdá potvrzovat tvrzení, že současný děj vyjadřují zejména participiální konstrukce a přechodník jen příležitostně.

5. O překládání přechodníkových spojení do češtiny

Vzhledem k tomu, že v současné češtině je užívání přechodníků velmi sporé, považuji za vhodné učinit krátkou poznámku k překládání přechodníků z jazyků, které je užívají hojněji a běžněji. Jednak tak chci učinit proto, že se to dotýká tématu této práce, neboť hindština je jazykem, který obsahuje velké množství přechodníkových konstrukcí a je překládán, ačkoliv ne ve velké míře, do češtiny. Druhým důvodem je pak to, že i v průběhu této práce jsem překládal přechodníková spojení do současné češtiny, tj. bez užití přechodníků. Myslím si tedy, že je opodstatněné alespoň částečně naznačit, jaké jsou hlavní důvody, proč se při překladu obvykle užívá jiných jazykových prostředků, ačkoliv čeština je v mnoha případech schopna překladu ekvivalentního s pomocí odpovídajících prostředků užitých ve výchozím jazyce.

Prací, které jsou věnovány mj. distribuci přechodníků v současné beletrii a češtině obecně, bylo zásluhou autorů E. Dvořáka (studie „Přechodníky v nové češtině“) a J. V. Bečky (články „Přechodník v nové češtině“ a „O přechodníku v současné beletrii“) napsáno několik. Autoři se v nich shodují na tvrzení, že počet užívaných přechodníkových spojení se zmenšuje⁴⁷. Ačkoliv jsou uvedené práce starší, přesto s nimi lze souhlasit a tendenci k ústupu vztáhnout i na dnešní četnost užívání.

Článek, z něhož pro toto pojednání vycházím, je věnován právě problému překladu do češtiny.⁴⁸ Ačkoliv autor pracuje s ruštinou, francouzštinou, angličtinou a slovenštinou jakožto výchozími jazyky překladu, není obtížné některé jeho závěry vztáhnout také na hindštinu, neboť ve vztahu k češtině má s uvedenými společné rysy. Vedle již zmíněného obecného ústupu užívání přechodníků v češtině vypočítává autor ještě další překážky, proč nelze nebo není vhodné přechodník použít.

Z nich můžeme pro hindštinu s některými souhlasit, s jinými nikoliv. Dvořák uvádí především míru stylové příznakovosti, která se pojí zejména s českými minulými přechodníky. Jejich knižní zabarvení brání jejich užívání, což ve vztahu k hindštině, kde přechodníky vyjadřují předčasnost nejčastěji (v souladu s tvrzením gramatiků i níže popsané zjištěné četnosti) se jeví jako silný argument proti jejich překládání českým ekvivalentem.

---

⁴⁷ Bečka J. V., „O přechodníku v současné beletrii“, *Naše řeč*, 25/5-6 (1941), s. 130.; Dvořák, E., *cit. dílo*, s. 85.

⁴⁸ Dvořák E., „Přechodníkové konstrukce v překladech beletrie do češtiny“, *Slavica Pragensia* 14 (1972), s. 101-113.

Dalším omezením je možnost různopodmětných vazeb, o které bylo už pojednáno. Ačkoliv tento jev není v hindštině výrazně hojně zastoupen, přesto je ho třeba zmínit.

Následující Dvořákův argument nelze na hindštinu vztáhnout. Uvádí v něm, že český přechodník je schopen vyjádřit jen děj předčasný nebo současný vůči finitnímu slovesu, nikoliv děj následný. Jelikož pro hindštinu platí podobné omezení, není tento argument jako překážka pro hindštinu relevantní.

Také další faktor, sémantický vztah průvodního děje k ději hlavnímu, je dle autora důvodem, proč překladatelé volí jiné prostředky. Sémantický vztah (příčinný, podmínkový apod.) nemusí být v češtině v přechodníku dostatečně patrný, a proto se více pro jeho vyjádření užívá příslovečných vedlejších vět, které ukazují průvodní jev explicitněji. Jelikož hindské přechodníky mají často silný adverbialní charakter, pokládám tento argument za platný, podobně jako již předposlední poznámku, v níž Dvořák tvrdí, že větší míra dějovosti českých přechodníků může bránit překladům z ruštiny, kde přechodník podlehl silněji adverbializaci.⁴⁹

Poslední omezení nesouvisí přímo s cizími jazyky, a sice z toho důvodu, že čeština ve svém vývoji upustila od užívání přechodníků některých sloves, především u minulých přechodníků s minulým kmenem konsonantickým. Problémem, ačkoliv ne tak omezujícím, je také užívání sloves, jejichž minulý přechodník má tvar shodný s tvarem přítomného oznamovacího způsobu 3. osoby (typ „miluje“).

V této práci jsem se i pro uvedené důvody rozhodl nepřekládat hindské přechodníky do češtiny přechodníkem, ačkoliv jejich tvar je v rámci možností uveden v rozboru v „doslovném“ překladu samotných vět. Naopak jsem se snažil předložit jednotlivá vhodná ekvivalentní vyjádření v každém z jednotlivých rozlišených významů.

---

⁴⁹ Dvořák E., „Přechodníkové konstrukce v překladech beletrie do češtiny“, s. 110.

6. Závěr

V této práci jsem se věnoval popisu hindského přechodníku. K jeho zařazení byl nejprve v druhé kapitole uveden obecný výklad o slovese a slovesných tvarech určitých a neurčitých. V té souvislosti jsem zmínil též některé názvoslovné obtíže a zároveň členění a řazení některých jazykovědců a gramatiků.

Třetí kapitola byla věnována podobné problematice, ale již konkrétněji na situaci hindštiny. Na pozadí hindského slovesného systému byly pojednány rovněž finitní a nefinitní slovesné tvary tak, jak je rozlišují gramatikové hindštiny. Z nich jsem zmínil zejména starší, ovšem stále platné, gramatiky Kellogga a Greavesa, a proti nim v některých otázkách poněkud odlišné pojetí českého indologa V. Pořízky.

Čtvrtá kapitola je stěžejní součástí celé práce. Pojednal jsem v ní o morfologické (otázka reduplikace, otázka jednotlivých tvarů a jejich užití), syntaktické (zejména postavení přechodníku ve větě a otázka stejnopodmětnosti /resp. různopodmětnosti/) a sémantické charakteristice (rozlišení pěti nejvýznačnějších funkcí ve větě) hindského přechodníku s vědomím, že tyto jednotlivé stránky nelze zcela oddělit. K jednotlivým tvrzením bylo pro ilustraci připojeno celkem 49 příkladových vět excerpovaných z hindských literárních textů, z nichž jsem vybíral především takové věty, ve kterých je daný jev dobře nahlédnutelný.

Některá tvrzení byla též podpořena zjištěním distributivnosti hindského přechodníku, provedeném na korpusu deseti povídek napsaných v průběhu 20. století. Tato část tvoří poslední bod čtvrté kapitoly. Výzkum potvrdil zejména to, že složených přechodníků se užívá více než jednoduchých (ve tvaru slovesného kmene), a dále to, že vyjádření předčasnosti představuje převládající funkci přechodníků v hindštině. Svým celkovým počtem jak na počet stran, tak na počet finitních sloves, přesahuje několikanásobně četnost obdobných slovesných tvarů v češtině (český minulý a přítomný přechodník), a to i přesto, že vyjádření současnosti není primární funkcí hindského přechodníku, nýbrž hindského participia. Tyto závěry byly předpokládány z informací získaných ze sekundární literatury, resp. ze zkušenosti s tímto jevem v českém a hindském jazyce.

V poslední páté kapitole jsem se věnoval přiblížení analýzy E. Dvořáka, v níž pojednává o překážkách, které vyvstávají při překladu přechodníkových spojení z cizích

jazyků do češtiny. Ačkoliv autor sám nepracoval jako s výchozím jazykem s hindštinou, ale hlavně s ruštinou, většinu jeho poznatků lze aplikovat také na případ překladu z hindského do českého jazyka. Pro toto pojednání stačilo jen nastínění překážek, jelikož práce nechtěla široce pojednávat o možnostech překladu. Ty by mohly být samy předmětem samostatného díla.

Ačkoliv práce není vyčerpávajícím pojednáním o problému hindského přechodníku a přechodníkových konstrukcí, popis se dotýká hlavních bodů souvisejících s tímto tématem. K jeho snadnějšímu uchopení mohou přispět zejména naznačené podobnosti a rozdíly mezi hindským českým přechodníkem a jeho protějškem. Jednotlivé části práce by mohly být rozšířeny o speciálnější případy a příklady, které se vyskytují méně často.

Použité zkratky

ABS	absolutiv, přechodník
ADVPN	adverbiální participium nedokonavé
Ag	agenciál
N	nominativ
REDUP	reduplikovaný, zdvojený
S	subjekt, podmět
VF	verbum finitum, finitní sloveso, přísudek

Zkratky jednotlivých literárních děl⁵⁰

BAS	<i>Bānd aur samudr</i>
GD	<i>Gir'tī dīvār</i>
GKD	<i>Guṅiyā kī dahej</i>
IN	<i>Insānī nasl</i>
K	<i>Kutiyā</i>
KHK	<i>Kahāniyā hī kahāniyā 3 (nanhe-munnā ke lie mazedār kahāniyā)</i>
KP	<i>Karm^aphal</i>
KR	<i>Kidhar?</i>
LM	<i>Lailā-majnā</i>
MDM	<i>Muḡaliyā daftar kī munśī</i>
P	<i>Parakh</i>
S	<i>Sāp</i>
Š	<i>Śakuntalā</i>
ThK	<i>Thākur kī ku</i>
TMR	<i>Teḥe-meḥe rāste</i>
UJ	<i>Urmil jīvan</i>

---

⁵⁰ Plné bibliografické údaje jsou uvedeny v seznamu primární literatury.

Literatura

a) primární

Ajñey, „Sñp“. V: *Jay'dol*. Bhñr^atīy jññ'n'pīñh, Kñšī 1957, s. 25-30.

Ašk U., „Gir'tī dīvñrñ“ (ukázka z románu). V: Ansari D., *Chrestomathie der Hindi-Prosa des 20. Jahrhunderts*. VEB Verlag Enzyklopädie, Leipzig 1968, s. 105-108.

Jain S., „Kidharñ“. V: *Pñl'nñ*. Hindi Book Centre, Naī Dillī 2000, s. 158-163.

Jainendr^akumñr, „Parakhñ“ (ukázka z románu). V: Ansari D., *Chrestomathie der Hindi-Prosa des 20. Jahrhunderts*. VEB Verlag Enzyklopädie, Leipzig 1968, s. 86-94.

Jošī M., „Guñiyñ kñ dahejñ“. V: *Parñjay*. Rñješ prakñšan, Dillī 1997, s. 43-49.

Kñliyñ M., „Lailñ-majnñ“. V: *Carcit kahñniyñ*. Sñmayik prakñšan, Naī Dillī 1995, s. 37-41.

Kahñniyñ hñ kahñniyñ 3 (nanhe-munnñ ke lie mazedñr kahñniyñ). Navneet, Mumbai, rok vydání neuveden.

Nñgar A., „Bñnd aur samudrñ“ (ukázka z románu). V: Ansari D., *Chrestomathie der Hindi-Prosa des 20. Jahrhunderts*. VEB Verlag Enzyklopädie, Leipzig 1968, s. 137-143.

Premcand, „Thñkur kñ kuñ“. V: *Mñnasarovar*, bhñg 1. Sarasvatī Press, Banñras 1958, 8. sanskarañ, s. 139-142.

Rñkeš M., „Urmil jīvanñ“. V: *Mohan Rñkeš kñ šreññh kahñniyñ*. Naī Dillī, rok vydání neuveden, s. 47-52.

Šakuntalá, hindská verze pro představení v Patně v r. 1977.

Šarmñ N., „Insññī naslñ“. V: Sinh M. (ed.), *1998 kñ šreññh hindī kahñniyñ*. Star Publications Pvt Ltd., Naī Dillī 2001, s. 38-43.

Varmñ Bh., „Teñhe-meñhe rñsteñ“ (ukázka z románu). V: Ansari D., *Chrestomathie der Hindi-Prosa des 20. Jahrhunderts*. VEB Verlag Enzyklopädie, Leipzig 1968, s. 96-103.

Varmñ V., „Muğaliyñ daftar kñ munšīñ“. V: Ansari D., *Chrestomathie der Hindi-Prosa des 20. Jahrhunderts*. VEB Verlag Enzyklopädie, Leipzig 1968, s. 52-57.

Yñdav R., „Kutiyñ“. V: *Jahñ lakñmí qaid hai*. Rñj'kamal prakñšan, Dillī 1960, 2. sanskarañ, 203-205.

Yašpñl, „Karm^aphalñ“. V: *Piñjñe kñ uññn*. Viplav, 3. sanskarañ, Lakhnaū 1946, s. 158-161.

b) sekundární

Čermák F., *Jazyk a jazykověda (Přehled a slovníky)*. Karolinum, Praha 2004.

Černý J., *Úvod do studia jazyka*. Rubico, Olomouc 1998.

Dvořák E., *Přechodníkové konstrukce v nové češtině*. Univerzita Karlova, Praha 1983.

Erhart A., *Základy jazykovědy*. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1990, 2. vydání.

Greaves E., *Hindi Grammar*. India Press, Ltd., Allahabad 1921

Grepl M. a kol., *Příruční mluvnice češtiny*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2003.

Havránek B., Jedlička A., *Česká mluvnice*. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1986, 4. vydání.

Hofmanová D., *Slovesná spojení v hindštině* (diplomová práce). FF UK, Praha 1984.

Kellogg S. H., *A Grammar of the Hindi Language*, London 1938, reprint New Delhi 1989, 3. vydání.

Komárek M. a kol., *Mluvnice češtiny, (2) Tvarosloví*. Academia, Praha 1986.

Kostić S., *Verb Syntagmata in Hindi (Structure and Functions)*. Karolinum, Praha 1999

Pořízka V., *Hindština (část I.)*. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1972, 2. vydání.

Pořízka V., *Krátká mluvnice spisovné hindštiny*. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1952.

Scholberg H. C., *Concise Grammar of the Hindi Language*, Oxford University Press, London 1955, 3. vydání.

Srivastava M., *Elements of Hindi Grammar*. Motilal Banarsidass, Varanasi 1969

Strnad J. a kol., *Hindsko-český slovník*, Dar Ibn Rushd, Praha 1998.